

ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Cilt: 1 Sayı: 1 Yıl: 2010

TÜRKİYE-GÜRCİSTAN İLİŞKİLERİ (1921 SONRASI TARİHİ SÜREÇ)
RELATIONSHIPS BETWEEN TURKEY AND GEORGIA (AFTER 1921
HISTORICAL PROCESS)

Roin KAVRELİŞVİLİ*

Özet

1920 yılında Ankara Hükümeti ile Demokrat Gürcistan Cumhuriyeti arasında kurulan münasebetler 08.02.1921 tarihinde Ankara'da Gürcistan Büyükelçiliği'nin açılmasıyla tamamlanmıştır. Anılan diplomatik ilişkiler 20.03.1921 tarihine yani Gürcistan'da Sovyet İktidarı kurulana kadar sürmüştür. Makalede yer alan o dönemin gazete haberleri, arşiv belgeleri ve Gürcistan Büyükelçilik üyesi olan Dimitri ŞALİKAŞVİLİ'nin günlük defteri, Türk-Gürcü ilişkilerinin incelemesinde önemli kaynak olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Gürcistan, Dimitri ŞALİKAŞVİLİ.

Abstract

In 1920, the relations between Ankara government and Democratic Republic of Georgia were completed by opening the Georgian Embassy in Ankara on February 8th 1921. The diplomatic relationships mentioned above lasted until date of March 3rd 1921 that establishment of Soviet power in Georgia. Newspapers, archival documents of that time and journal of Dimitri ŞALİKAŞVİLİ who member of Embassy of Georgia are considered as important resources about examination of the Turkish-Georgian relationships.

Key Words: Turkey, Georgia, Dimitri SALIKASVILI.

1921 yılında Gürcistan ve Ankara Hükümetleri arasında kurulan diplomatik ilişkiler konusu gerek her iki komşu ülke arasındaki münasebetlerin gerekse yakın doğu ile güney kafkasyadaki uluslararası durumunun incelenmesi açısından çok önemlidir.

Rusya İmparatorluğu dağıldıktan sonra Gürcistan 26 Mayıs 1918 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir.¹ Bağımsızlık dönemi 25 Şubat 1921 yılına yani Bolşevik istilasına ve Gürcistan'da Sovyet İktidarı kurulana kadar sürmüştür.

* Prof. Dr., Tiflis Devlet Üniversitesi, GÜRCİSTAN.

13.11.1920 tarihinde Tiflis'e Ankara Hükümeti resmi temsilcisi Albay Kazım Bey gelmiştir. Gürcistan'da onu çok iyi ağırladılar. "Gürcistan Cumhuriyeti" gazetecileri ile buluştuğunda Kazım Bey "Hükümetim bana yetki verip Gürcistan Hükümeti ile dostluk ve iyi niyet ilişkileri kumak için görevlendirdi. Gürcistan'ın bağımsız ve güçlü olması Ankara Hükümetin menfaatlerindedir ve her iki hükümet arasında kurulacak münasebetler de bu menfaatlara dayanacaktır. Ankara Hükümeti Gürcistan Hükümeti'nin ihtiyatlı siyasetini olumlu şekilde değerlendiriyordu. Türkiye, Gürcistan Hükümeti ile resmi münasebetlere başladı, aynı zamanda Gürcistan Hükümetinin doğru ve akılcı yaklaşımları Ankara hükümetininkiyle örtüşüyordu.

Gürcistan'da yaşayan Müslümanların barış içinde yaşadıklarından çok memnunuz ve bu akıllı siyaset Gürcistan ve Türkiye Hükümetlerini yaklaştırıp aramızdaki dostluğu daha da pekiştirecektir. Hudutlara gelince, şuan ben bu konu hakkında hükümetimle görüşmelerimi sürdürüyorum. Bizim ve Gürcistan'ın ortak menfaatlerimiz var ve düşmanların davranışlarına rağmen iş barış yolu ile çözülecek ve hiç bir ihtilaf meydana gelmeyecektir. Bu işin böyle olacağından eminim. Şu da bilinmelidir ki aramızda bir anlaşmazlık ve düşmanlık yaratan savaş cephesi de yoktur. Gürcistan çok şeyden dolayı sempatiimizi kazanmıştır. Umuyorum ki, Gürcistan Hükümeti de samimiyetimizi samimiyetle karşılar ve her iki devlet arasında meydana gelen konular da dostluk ortamında çözümlür. Bütün bunları da siyasal yaklaşımlar ve görüşmeler teşvik edecektir"² diye ifadeye bulunmuştur.

"Gürcistan" adlı gazetede "Biz ve Osmanlı" başlıklı bir yazı basılmıştır. Yazıda "Biz Ankara Hükümeti temsilcisinin Gürcistan hakkındaki görüşlerini memnuniyetle kabul ediyoruz. Mustafa Kemal Paşa adına gelen Kazım Bey in dedikleri çok önemlidir. Ankara bizimle içtenlikle konuşuyor ve tabi ki, bu dostane niyetlere biz de samimiyetle cevap vermeliyiz. Kazım Bey Gürcistan'ın ne kadar zor şartlarda devlet olarak kurulmasına başladığını iyi biliyor. Biz Ankara Hükümeti tarafından verilen teminatlara inanıyoruz. Mustafa Kemal Paşa'nın bize uzattığı eli asla havada kalmaz. Türkiye'de Mustafa Kemal Paşa Hükümetin önemi her gün artıyor. Bu iş dikkate değer bir iştir"³ gibi kelimeler mevcuttur.

Gürcistan Dış İşleri Bakanı yardımcısı Konstantine SABAHTARİŞVİLİ Kazım Beyin Tiflis ziyareti hakkında parlamentoda bir açıklama yapmıştır. Açıklama "Sakartvelo" gazetesinde basılmıştır. SABAHTARİŞVİLİ "Tiflis'e Ankara Hükümeti temsilcisi Kazım Bey Gürcistan Hükümeti ile dostluk ilişkilerini kurmak üzere gerekli görüşmeleri sürdürmek için görevlendirilmiştir. Ankara Hükümeti temsilcisi yaptığı ifadelerinde ve gazetelere verdiği açıklamalarda bizimle iyi komşuluk ilişkilerin kuracaklarından bahsediyor. Ankara Hükümeti tarafından samimiyetle ve dostça atılan bütün adımları memnuniyetle kabul ederiz. Ancak yapılacak bütün görüşmelerde Gürcistan'ın resmen tanınması 07 Mayıs 1920 yılında Rusya ile imzaladığımız antlaşmada çizildiği gibi aynı sınırlar içerisinde olacaktır"⁴ şeklinde beyan etmiştir.

Demek ki, Ankara tarafından Gürcistan ile kurulan diplomatik ilişkiler Gürcistan için büyük bir önem kazanmıştır, çünkü Kafkasya'da meydana gelen Bolşevik

¹ . M. Svanidze, Batum Konferansı ve Demokratik Gürcistan Cumhuriyeti'nin Kurulması", **Gürcü Diplomasisi**, C. VI, Tiflis, 1999, s. 204.

² **Sakartvelos Respublika Gazetesi**, Tiflis, 29. 11. 1920.

³ **Sakartvelo Gazetesi**, Tiflis, 24. 11. 1920.

⁴ **Sakartvelo Gazetesi**, Tiflis, 08. 12. 1920.

tehlikesinden dolayı Gürcistan Hükümeti Ankara Hükümeti ile iyi komşuluk ilişkilerin kurulmasına önem veriyordu.

1920 yılı Kasım ayında Moskova'da Gürcistan'ın Rusya temsilcisi G. MAHARADZE Ankara Hükümeti Dış İşleri Bakanı Bekir Sami Bey'le buluşmuş, bu görüşme hakkında G. MAHARADZE Gürcistan Dış İşleri Bakanına bir telgrafname göndermiştir. Telgrafnamede "burada Anadolu Hükümeti Dış İşleri Bakanı bulunmaktadır. Benimle görüştüğünde Gürcistan'a aykırı hiç bir şeyin planlamadıklarını söyledi. Kendisi bir hafta sonra Bakü'ye gidecek ve oradan gayri resmi olarak Tiflis'e gelip Gürcistan Hükümeti ile görüşmek istiyor"⁵ gibi kelimeler mevcuttur.

Aralık ayında Bekir Sami Bey Tiflis'e gelmiş ve Gürcistan Hükümeti ile çeşitli görüşmeler yapmıştır. Bundan sonra Ankara'da Gürcistan büyükelçiliğinin açılması kararlaştırılmıştır.

Gürcistan Büyükelçisi olarak Svimon MDİVANİ görevlendirmiştir. Gürcistan büyükelçilik kadrosuna general ERİSTAVİ, Aristo ÇUMBADZE, Dimitri ŞALİKAŞVİLİ ve EMUHVARİ atanmışlardır.⁶

27 Aralıkta Gürcistan Diplomatik Heyeti Tiflis'ten Bekir Sami Bey ile hareket etmiş ve Batum üzerinden Türkiye'ye geçmiştir. Bekir Sami Bey Ankara'ya kadar Gürcistan heyetine eşlik etmiştir. Trabzon'da yerel idari makamları tarafından Gürcistan heyeti çok sıcak ağırlandı. Aynı Samsun'da da yapılmıştır. Ertesi gün Samsun'da Gürcü heyetine yemek verilmiştir. Yapılan görüşmeler hakkında Sv. MDİVANİ Gürcistan Dış İşleri Bakanlığına bir telgrafname göndermiştir. Telgrafnamede "demek olur ki, her yerde Türkler bizi saygı ve misafirperverlikle karşılıyorlar. Gerek resmi gerekse normal sohbetlerde Türk-Gürcü iyi komşuluk ve dostluk ilişkilerinden bahsediyorlar. Bu da Bekir Sami Bey'den kaynaklanıyor. Bana göre bu bölgede Ankara Hükümeti milli kalkınma projesini yeniden kuruyor. İstanbul Hükümeti'nin zayıf ve önemsiz olduğu açıkça belli olmaktadır. Ona sadece İstanbul şehri tabi oluyor. Herkes Ankara Hükümeti tarafından memleketin kurtuluş ile bütünleştirilebileceğinden emindir"⁷ gibi ifadeler mevcuttur.

31 Ocak 1921 gecesi Gürcistan Heyeti Ankara'ya geldi. 2 Şubat'ta Svimon MDİVANİ Ankara Hükümeti Dış İşleri Bakanı ile görüştü. Bakan ona Mustafa Kemal Paşa ile ilk resmi görüşmeler ve itimatnamelerin takdim prosedürünün 8 Şubat saat 15.00'te yapılacağını söyledi.

Aynı dönemde Gürcistan'ın bağımsızlığını İngiltere, Fransa, ABD, Almanya, İtalya, İspanya v.s. tanıdılar.

Dimitri ŞALİKAŞVİLİ'nin 1921 yılında tuttuğu günlük defteri Mustafa Kemal Atatürk'le, Ankara Hükümeti'nin diğer temsilcileri ile, yabancı diplomatlarla görüşmelerini ve Türk İnkılabı hakkında bilgileri içeriyor. Sovyet rejminden dolayı defter gün ışığına ancak 1991 yılında çıkarılabildi.⁸

Yazar yaptıkları görüşmeleri şöyle anlatıyor:

⁵ Gürcistan Tarihî Merkezi Arşivi, Harvard Fonu, 1866, Liste I, Dosya 9, F. 161.

⁶ Gürcistan Tarihî Merkezi Arşivi, Harvard Fonu, 383, F. 43,44.

⁷ Gürcistan Tarihî Merkezi Arşivi, Harvard Fonu, 383, s. 44.

⁸ Dimitri Şalikaşvili, "1921 Yılında Türkiye'deki Gürcistan Temsilciliği", *Tiyatro ve Sanat Dergisi*, Tiflis, 1991, s. 1-2.

8 Şubat

Bugün Kemal Paşa ile Sv. MDİVANİ buluşacaklar. Buluşma saat üçte yapılacak. Saat ikide yanımıza Hikmet Bey ile Kemal Paşa'nın yaveri geldiler. Yaver Abhaz asıllı olup soyadı ANÇABADZE'dir. Babası çoktan beri Türkiye'ye göç etmiş. Abazaca konuşmıyor. İki buçukta evden çıktık ve saat üçte hükümet konağına geldik. Burada bizi Kemal Paşa kabul edecek. Bizi içeri aldılar: içerisi güzel, Ankara'ya göre zengin ve lüks bir oda. Sv. MDİVANİ birazcık heyecanlanıyordu. Biz beş kişiyiz – Svimon MDİVANİ, general ERİSTAVİ, ÇUMBADZE, EMUHVARİ ve ben. Türklerden iki kişi var: Kemal Paşa ve Hikmet Bey. Benden ve EMUHVARİ'den başka herkes oturdu. Daha önce planlandığı gibi Sv. MDİVANİ itimatnamelerini takdim etti. Konuşulacak kelimeleri içeren listeleri önceden aralarında değiştikleri için konuşmadan direk görüşmelere geçtiler. Kemal Paşa Türkçe konuşuyor, Hikmet Bey tercüme ediyor. Sv. MDİVANİ Gürcüce konuşuyor, ÇUMBADZE Fransızca tercüme ediyor, Fransızca'dan Türkçe'ye Hikmet Bey çeviriyor. Mustafa Kemal'in Fransızcası zayıf ama bazan Hikmet Beyi durduruyor ve doğrulayıp kendisi çeviriyor. Genel olarak görülüyor ki, Kemal Paşa görüşmelerimize ciddi önem veriyor. Kemal Paşa orta boylu, zayıf, latif ve ilginç çehreli, kısa bıyıklı, akıllı yüzlü ve irade sahibi olan bir adamdır. Üzerinde güzel resmi bir elbise var. Sv. MDİVANİ ve ÇUMBADZE'de resmi elbise ile geldiler. Selamlaştıktan sonra Sv. MDİVANİ onlara "ben eski anlamdaki diplomat değilim ve sır diplomasisi denilen kanunlarını bilmiyorum, ben buraya gönderildim ve bütün görüşmelerin samimiyetle yapacağıma vazifelendirildim" şeklinde ifadelerde bulundu. Kemal Paşa açıklamaları için teşekkür etti ve "benim için de görüşmelerin samimiyetle sürdürülmesi çok hoştur" dedi. Her ikisi de çok kısa konuşuyor ve birbirine cevap veriyorlar. Önceden Kemal Paşa MDİVANİ'ye Gürcistan bağımsızlığının resmen tanınmasını kutladı ve bunun Türkiye için de çok hoş olduğunu belirtti. Kemal Paşa devam ederek "bizleri Gürcistan'a sadece sempamız değil, ortak amaçlarımız da bağlıyor, Batıda bizim güçlü düşmanımız var ve bize güçlü doğu lazım. Özellikle güçlü Kafkasya ve Kafkasya'da ise en önemli millet, güçlü Gürcistan, ayrıca Türkiye ve Gürcistan Kafkasya'nın diğer ülkelerini bağımsızlığa kavuşturacakları için beraber çalışacaklar" dedi. Sv. MDİVANİ Kemal Paşa'ya "doğuda bize güçlü Türkiye ve Gürcistan lazım, Gürcistan ellerin hakimiyetini iyi bilir... bağımsızlık için savaşıyordu ve İhtilaf Devletleri tarafından resmen tanındığından sonra çabalarını başarıyla sonuçlandırdı, Gürcistan Kafkasya'da tek başına bir şey yapamaz, ona Türkiye yardım edecek, 1918'de Gürcistan Kafkasya'yı kendi planına göre teşkil edemedi, o bütün Kafkasya'yı bir konfederatif ülkelerin birliği olarak teşekkülüne çabalıyordu, ama bazı dış ve iç güçlerinin sayesinde varolan birlik dağıldı" dedi. Kemal Paşa "Gürcistan'da yönetim partisi Sosyal - Demokrat partisidir, programı ve çalışmaları TBMM programına benziyor ve bu da yakınlaşmalarımızı sağlayabilir" şeklinde ifadelerde bulundu. Sv. MDİVANİ "Gürcistan'da Sosyal - Demokrat Partisinden başka diğer partiler de var, ama bağımsızlık konusunda herkes bu partinin görüşlerine katılıyor" şeklinde cevap verdi. Kemal Paşa general ERİSTAVİ'ye Gürcistan ordusuna ait selamlarını ilettiler. General teşekkür etti. Kemal Paşa "şuanki görüşmelerde bütün detayları görüşemeyiz, bütün bakanlarımız Gürcistan'a ait düşüncelerime katılıyor ve anlaşabileceğimize eminim" diye ifade etti. Kahve ve sigara ikram ettiler. Ben ve EMUHVARİ kahve aldık. Görüşmeler bir saat on beş dakika sürdü.

11 Şubat

Öğleden sonra Muhtar Bey ve gümrük müdürü Sv. MDİVANİ'yi ziyarete geldiler. Muhtar Bey "Gürcistan ile Türkiye arasında akrabalık var, örneğin eşimin ninesi Gürcü

idi” dedi. Aynı muhtar Bey “Balkan yarımadası Türkiye’nin elinde iken İstanbul’un başkent olması çok uygundu, ama şimdi İstanbul kenarda kaldı, biz yeni ülkenin merkezinde bulunan yeni başkent aramalıyız, körfezlere gelince, bu konu Gürcistan da dahil olmak üzere, sahilde bulunan ülkeler arasında çözülecektir. Bu işe Karadeniz’den uzak olan İngiltere ve diğer ülkeler katılmayacak. biz gidipde Lamanş ve diğer körfezlere kontrolümüzü kurmuyoruz ki, yada akıl mı öğretiyoruz! İstanbul Halifenin oturduğu şehir ve aynı zaman bizim şehirdir, onu bizler yöneteceğiz” ifadelerinde bulundu. Sohbette Muhtar Bey de diğer devlet adamları gibi “Bağımsız Gürcistan” kelimelerinden sık sık bahsediyordu, örneğin: “sizler Bağımsız Gürcistan temsilcilerisiniz” .

13 Şubat

Ankara’da basılan “Hakimiyeti Milliye” gazetesinde Türkiye-Gürcistan Dostluğu adlı bir makale basılmıştır. Makalede “Meclis Gürcistan’ı resmen tanımış. Elbette yeni kurulan cumhuriyet için bu çok önemlidir, ama bize göre Türkiye-Gürcistan dostluğunu Gürcüler daha çok önemsiyorlar. Gürcüler mutluluk ile barışın genel rehinine komşularıyla iyi ilişkiler kurarak kavuşabilirler. Onlar Türkiye’de en samimi ve en iyi niyetli dost bulabileceklerinden emin olacaklar” gibi kelimeler mevcuttur.

25 Şubat

Bugün Sv. MDİVANİ Kemal Paşa’yı ziyaret etmek istiyordu. Kemal Paşa’nın konağına gittim. Kemal Paşa’nın yaveri ile buluşup randevu işini görüşeceğim. Kemal Paşa daha uyuyordu. Yaver bana “kendisini saat ikide uyandıracağım çünkü toplantıdan sabah saat beşte döndü ve uyanır uyanmaz hemen cevabını bildiririm” diye söz verdi.

Bugün Sv. MDİVANİ Kemal Paşa’yı göremedi ve Gürcüleri seven Maliye Bakanını ziyaret etmek için karar verdi. Kendisi “Maliye Bakanı Gürcüleri çok seviyor” dedi. Randevu için anlaştık. Saat beşte ben ve Sv. MDİVANİ gittik. Bizi çok iyi kabul ettiler.

Misafirler gittikten sonra Sv. MDİVANİ için özüne bağlı konuşmalara başladı. Kendisi Kemal Paşa’dan Gürcistan Devlet Başkanı Noe JORDANİA’ya Gürcistanı desteklemek için bir telgrafname göndermesini istiyor. Ona “Bolşeviklerle görüşmelerimizi sürdürüyoruz ve şuan gönderemeyiz” diye cevap verdiler. Ama Sv. MDİVANİ konuyu bizzat Kemal Paşa ile görüşmek istiyor. Bakan bize “konuyu Kemal Paşa ile bizzat görüşürüm” diye söz verdi.

26 Şubat

Bugün saat birde bizi Kemal Paşa ziyaret etti. Yolun her tarafını atlı polisler bekliyordu. Kemal Paşa yaklaşık iki saat kaldı. Kendisi Sv. MDİVANİ ve general ERİSTAVİ ile birlikte ayrı odada oturuyordu. Ben, EMUHVARI ve Kemal Paşa’nın yaveri ANÇABADZE sohbet ediyorduk. Yaver 27 yaşında çok sempatik bir gençtir.

Elbette Kemal Paşa Sv. MDİVANİ’ye ümit verdi, çünkü o memnun kaldı. Genellikle Kemal Paşa’nın bize gelişi iyi bir işarettir. Kemal Paşa Sv. MDİVANİ’ye “biz Ardahan’a askerlerimizi sokmuş değiliz, orada sadece kışkırtma var ve gazetelerdeki haberler de azaldı,” diye cevap verdi.

23 şubat Fransız gazetesinde yer alan Bekir Sami Bey’in beyanatına göre “Türkiye’de Bolşevizmin yayılması mümkün değil, çünkü o Türklerin inancına ve yaşam tarzlarına ters geliyor”.

Telgrafnamede Konstantine SABAHTARİŞVİLİ Sv. MDİVANİ'den bir kez daha Kemal Paşa ile görüşmesini ve Kemal Paşa'ya "Gürcistan savaşını kaybederse tehlike Türkiye'ye de yaklaşır" diye hatırlatmasını istiyor.

27 Şubat

Sabahleyin Sv. MDİVANİ telefonla Kemal Paşa'dan bir randevu istedi. Kemal Paşa ona bir araba gönderdi. Sv. MDİVANİ'ye ben de eşlik ettim. Kemal Paşa Kazim Bey'den aldığı telgrafnameden Gürcü Ordusu tarafından Tiflis'in mecburen terk edildiğini öğrendi.

Kemal Paşa "Londra Konferansı bitmeden ve Türkiye'nin durumu netleşmeden bir şey yapamam, ama şimdiden Bakü demir yolundaki ilk istasyonu tutmak için askerlerimize emir veririm, ayrıca Azerbaycan'a adamlarımı gönderirim" diye söyledi.

1 Mart

Bizimle birlikte Doğu Karadeniz milletvekilleri Osman Bey ile Nail Bey kahvaltı yaptılar. Osman Bey Rusça iyi konuşuyor. O bize İstiklal Harbini nasıl başladığını şöyle tarif etti: "İlk önce Trabzon Eyaleti'nde komiteler kuruldu. 20 Mayıs 1919 yılında Trabzon'da bu yerli komitelerin toplantısını düzenledik. Toplantıda, ben, bu iş için sadece Trabzon Eyaleti yeterli değil, daha güvenilen doğu eyaletlerimizle bağlantı kurarak onlardan yardım istenilecektir diye fikrimi ileri sürdüm. 25 Temmuz onları Erzurum'a davet ettik, diğerlerinden ümidimiz yoktu. Tam bu zaman Anadolu'ya Mustafa Kemal Paşa geldi. O'nu ordu müfettişi olarak göndermişlerdi. Mustafa Kemal'e buranın durumu ile maneviyatını anlattık. O Sultan'a telgrafname gönderip işinden ayrılacağını, Anadolu'da milli işleriyle uğraşacağını bildirdi. Gönderdiği telgrafname Kemal Paşa'nın otoritesini yerlilerin gözünde yükseltti ve kendisini Erzurum Kongresi başkanı olarak seçtiler. Buradan itibaren O'nun ilerleyişi başladı. Erzurum Kongresine telgrafnameler sadece Batı Anadolu Eyaletlerinden değil de, diğer yerlerden de geldi. Hemen Sivas'ta Ağustos ayında yeni bir toplantı yapmak kararlaştırıldı. Oraya başka eyaletlerden yeni temsilciler geldiler. Toplantıda Doğu eyaletlerden gelen ve sadece başkanlardan oluşan heyet katıldı, çünkü kongre programı Erzurum'da düzenlendi. Kemal Paşa'yı gönderdik, çünkü kendisinin Enver Paşa ya karşı olduğunu biliyorduk. Ama neden olmasın ki, hem Enver Paşa ya muhalif ve hemde iyi bir milliyetçi olsun!"

Saat 10'da Kemal Paşa Sv. MDİVANİ ile hemen görüşmek istedi. Buluşmak için hazırlandık. Bize göre Kemal Paşa çok iyi yada çok kötü haber getirecek. Kemal Paşa yaveri ANÇABADZE ve İsmet Paşa ile birlikte geldi. Kemal Paşa bize "İsmet'i Gürcülerin en iyi dostu olarak getirdim" dedi ve devam etti "biz ÇİÇERİN'e bir telgrafname gönderip Rus Ordusu'nun Gürcistan'a karşı askeri hareketleri neden yaptıklarını sorduk, Ağstapa'yı almayınca kadar Azerbaycan'da hiç bir şey yapamayız. Öncü askerlerimiz çıktılar artık".

Silah teminatı hakkında Kemal Paşa "Trabzon'da silahın olup olmadığını bugün bir telgraf gönderip öğrenebiliriz" diye söz verdi. Genellikle Türkler kuvvetlerini Rus-Gürcü savaşında Müslümanları korumak sebebi ile harekete geçirecekler. İsmet Paşa savaşın durumunu sordu ve Gürcü Ordusu tarafından Bolşevikleri yenip ve daha sonra ise Tiflis'i terk ettiklerini öğrenince "Gürcü Komutanlığı bir hata yapmış" diye cevap verdi.

7 Mart

Akşam saat altıda Gürcistan Hükümeti Başkanı Noe JORDANİA'dan uzun ve gizli bir telgrafname aldık. Telgrafnameyi kısmen okuyabildik. JORDANİA şunu talep ediyor: Sv. MDİVANİ Türkiye Hükümetinden geçici bir zaman ordumuzla birlikte Batum Bölgesi ile Akhaltsikhe(Ahıskanın) ivedilikle tutmasını istesin.

8 Mart

Akşam saat yedide hükümet konağına gittik. Muhar Bey teklifimizin cevabını verdi: “ Türk Ordusuna Batum Bilgesi ile Akhalkalaki(Ahılkelek) ve Akhaltsikhe(Ahıska) ilçelerini tutmak üzere bugün emir verilir, Askerler sadece hududu tutacak, mülki idare amirliği ise Gürcistan'a kalıyordu. Bölge Gürcistan'ın hukuki durumu kesinleşinceye kadar tutulacaktı.

10 Mart

Nihayet Mart 8'de GEGEÇKORİ'ce gönderilen telgrafnameyi okuyabildik. Telgrafnameye göre kuvvetlerimiz Kutaisi'nin doğu semtinde Marelisi yakınlarında ve Enguri ırmağının hattındadırlar. Bolşevikler'in süvari kuvvetleri Akhaltsikhe'yi zaptetmiştir. Hükümetimiz Batum'a taşınma niyetindedir. GEGEÇKORİ “acaba Türk Hükümeti bizim hükümetimizin idari sistemi ile devlet teşkilatını dokunmadan aynen bırakır mı? çünkü, hükümet teşkilatı gelecekte devletimizin yeniden tesis edilmesinde lazım olacaktır” diye soruyor. Sv. MDİVANİ yataktan kalktı ama dışarıya çıkmıyor, General ERİSTAVİ'yi Muhtar Bey'in yanına gönderdi. Mutar Bey ona “tabi ki Türkiye Hükümetinize dokunmayacak ve onlar büsbütün serbest kalacaktır, Akhaltsikhe'yi ise belli bir yolu ile Bolşevikler'den alırız” diye söyledi.

Dün Sv. MDİVANİ Muhtar Bey'e 1921 tarihli 46,9-5 nolu bir yazı gönderdi. Yazı Sv. MDİVANİ ile Türk Hükümeti arasında şifahi anlaşılan konuları içeriyordu:

1.Gürcü sivil idari makamları yerinde kalacak ve Gürcü hakimiyeti Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından tutulan bütün bölgelere yayılacaktır. Gerek görüldüğü zaman bölgeleri tutma işinde Gürcü Kuvvetleri Türk Kuvvetlerine yardım edecektir. Bu vaziyet Gürcistan ile Kafkasya'nın siyasi durumu kesinleşinceye kadar sürecektir.

2. Gürcistan ve Türkiye Güney Kafkas halkları ile devletlerinden bir konfederasyon kurulması için beraber çalışacaktır.

3. Yukarıda yazılan bütün maddeler genel şart olup bu şartlara dayalı yakın gelecekte bütün çözülmüş olacaktır.

Türk Hükümeti'nin cevabı:

1. Bölgeleri geçici olarak tutma işinde Türk kuvvetlerine Gürcü kuvvetlerinin yardımı gerekli değildir.

2. Türk kuvvetleri kendi temsilcilerini Gürcü Yerel İdari Mekanların yanına gönderecektir

3. Her iki devletin ortak kararıyla bu bölgelerde bir oylama yapılacaktır. Oylama yapmacık olacak ve geçerli olmayacaktır. Bu şekilde yapılacak oylamanın garantisi Dış İşleri, Eğitim ve Tarım Bakanları olacaktır.

20 Mart

Bugün Maliye Bakanından Hükümetimizin 17 Mart'ta İstanbul'a gittiğini, 19 Mart'ta Batum'da Sovyet iktidarının kurulduğunu ve buraya bir sovyet taburunun girdiğini öğrendik. Muhtar Bey'e göre Türkler Batıda işlerini halletmeden Doğu'ya yoğunlaşma noktasında zorlanırlar. Sv. MDİVANİ, General ERİSTAVİ, KARTSİVADZE ve ayakçı MAKHİAŞVİLİ İstanbul'a gidiyorlar. Burada ben ve ÇUMBADZE kalıyoruz.

Her şey iyi olur. Yeter ki inanç yaşasın...

Kelimeleri ile yazar defterini tamamlıyor.

Sonuç olarak denilebilir ki, 8 Şubat 1921 yılında Ankara Hükümeti Bağımsız Gürcistan Devletini resmen tanımış ve iki ülke arasında diplomatik ilişkiler kurulmuştur.

Maalesef daha sonra Tiflis'e kurulan Sovyet Hükümeti Bağımsız Gürcistan'ın Ankara Büyükelçiliğini feshetmiş ve Gürcistan Demokratik Cumhuriyetini de meydana kaldırılmıştır.

SVANIDZE M., "Batum Konferansı ve Demokratik Gürcistan Cumhuriyeti'nin Kurulması", **Gürcü Diplomasisi**, C. VI, Tiflis, 1999, s. 204.

Sakartvelos Respublika Gazetesi, Tiflis, 29.11.1920.

Sakartvelo Gazetesi, Tiflis, 24.11.1920.

Sakartvelo Gazetesi, Tiflis, 08.12.1920.

Gürcistan Tarihsel Merkezi Arşivi, Harvard Fonu, 1866, Liste I, Dosya 9, F. 161.

Gürcistan Tarihsel Merkezi Arşivi, Harvard Fonu, 383, F. 43, 44.

Gürcistan Tarihsel Merkezi Arşivi, Harvard Fonu, 383, s. 44.

ŞALİKAŞVİLİ Dimitri, "1921 Yılında Türkiye'deki Gürcistan Temsilciliği", **Tiyatro ve Sanat Dergisi**, Tiflis, 1991, s. 1-2.